

**A DOROGI STRÁZSA-HEGY ÉS KÖRNYÉKÉNEK BOTANIKAI
ÉRTÉKEIRŐL (PILIS-HEGYSÉG)**

BAUER N.

ABSTRACT

Bibliographical citation

BAUER N., 1996, The botanical values of the Hill Strázsa near Dorog, KANITZIA-4, 201-214.

The work present a preliminary study and a botanical appraisal about the vascular flora of the Hill Strázsa and its surroundings.

The territory investigated is situated in the Dorog-Piliscsaba Depression. Biogeographically this is a transitional region between the Hungarian Plain and the Transdanubian Hills (Visegrád, Pilis). Influenced by several ecological factors (geology, soil, phytogeography etc.), this small territory has a great floral diversity (about 370 vascular plants species). The botanical values of this area is emphasized by the appearance of 45 protected plants, like: *Pulsatilla grandis*, *Adonis vernalis*, *Spiraea media*, *Sedum hillebrandii*, *Jovibarba hirta*, *Sempervivum marmoreum*, *Echium russicum*, *Iris arenaria*, *Iris pumila*, *Dianthus serotinus*, *Orchis tridentata*, *Orchis purpurea* etc. The floral diversity displays that this small area should be included in the projected Duna-Ipoly National Park.

Keywords: protected species, nature conservation, vascular flora DOROG (UTM: CT-38, CT-39; CEC: 8278)

Bauer N.: Department of Botany, Berzsenyi College, 9701 Szombathely, P.O.Box 170, HUNGARY

A tervezett Duna-Ipoly Nemzeti Park peremterületén különlegesen gazdag flórájú, a növényföldrajzi szempontból is kulcsfontosságú Strázsa-hegy és környéke már régen felkeltette az erre járó botanikusok figyelmét.

A múlt századból GRUNDL (1863), KERNER (1857) és FEICHTINGER (1899) írásaiból vannak adataink a terület növényzetével kapcsolatban.

A Pilis és a Gerecse vonatkozásában talán a legátfogóbb múlt századi munka a Feichtinger Sándor által megírt, hosszú évek kutatási eredményeit

összefoglaló *Esztergom megye és környékének flórája* (1899). Már ezt lapozgatva is kitűnik a Strázsa-hegy és a környező homokterületek (Sátorköpuszta) gyakori említése, a nem általánosan elterjedt fajok leírásánál. Többek közt ennek okán kezdtük meg a terület növényzetének újra felkutatását - különös tekintettel a ma már ritka ill. védett fajokra - 1995 tavaszán. Célunk a Feichtinger által innen említett növényfajok felkutatása, illetve az eltelt 100 év változásainak detektálása volt.

Az elmúlt egy évszázad alatt a területen nagy változások mentek végbe. Az első ötven évben a Dorog felőli részeken szőlőket telepítettek, de ez csak a terület legdélebbi nyúlványait érintette. A második ötven év már nagyobb mérvű változásokkal járt. Csaknem 50 évig szolgált a terület az Esztergom-Kertvárosban állomásozó szovjet csapatok gyakorlóteréül. Az épített bunkerek, s a keletkező tankcsapások a növényzet degradációját eredményezték. Ez azonban valószínűleg kevésbé volt jelentős az utolsó néhány év sokkal durvább beavatkozásai mellett. A hajdani homokbánya területén - melynek gazdag orchideaflóráját RUPRECHT-TÓTH (1991) kifejti - Esztergom város szeméttelpe létesült. A Dorogot elkerülő út megépülése és az Esztergomi Suzuki gyár felé vezető út megépítése széles sávban megfigyelhető durva degradációt eredményezett. Legújabbán a hegy felőli részen is gyárak települnek, melyek egy kialakítandó ipari park részét képezik. (A kérdés nem egyszerű: Ipari park vagy Nemzeti Park?).

A vizsgált terület a Pilis-hegység legnyugatibb, kis magasságban kiemelkedő mészkőrögeit (Kis Strázsa-hegy 233 m, Strázsa-hegy 308,8 m), a vulkanikus kőzetekből (amfibolandezit, dácit) álló, közettanilag a Visegrádi-hegységhez tartozó Tábla-hegyet (299 m) és ezek hegyláb felszíneit, valamint a hegyeket északról és délről határoló homokbuckás térszíneket foglalja magában. A Strázsa-hegy és Kis Strázsa-hegy fő tömegét triász mészkő teszi ki, de foltokban megjelenik rajtuk eocén korú meszes és kovásodott homokkő és nummuliteszes mészkő is. Mint látható e kis területen igen nagy a közzeteni változatosság, ami valószínűleg egyik feltétele a gazdag flóra kialakulásának.

A Dorogi-medence és folytatása Piliscsabán keresztül afféle növényvándorlási híd szerepét töltötte be az Alföld és Kisalföld között. Ez a különleges növényföldrajzi helyzet szintén kedvezett e gazdag és diverz összetételű flóra kialakulásának.

Területünk az UTM rendszerében a CT 38 és CT 39 négyzetek határvonalán fekszik.

A terület edényes flórája

Acer campestre L., *Acer platanoides* L., *Achillea ochroleuca* Ehrh., *Achillea pannonica* Scheele, *Acinos arvensis* (Lam.) Dandy, *Aconitum anthora* L., *Adonis vernalis* L., *Aegopodium podagraria* L., *Agrimonia eupatoria* L., *Agropyron intermedium* (Host) P. B., *Agropyron pectinatum* (M. B.) R. et Sch., *Agropyron repens* (L.) P. B., *Agrostis stolonifera* L., *Ailanthus altissima* (Mill.) Swingle, *Ajuga reptans* L., *Alliaria petiolata* (M. B.) Cav. et Gr., *Allium flavum* L., *Allium vineale* L., *Althaea pallida* W. et K., *Alyssum tortuosum* W. et K., *Alyssum alyssoides* (L.) Nath., *Ambrosia elatior* L., *Anacamptis pyramidalis* (L.) Rich., *Anagallis arvensis* L., *Anchusa officinalis* L., *Anemone sylvestris* L., *Anthemis ruthenica* M. B., *Anthericum ramosum* L., *Anthoxanthum odoratum* L., *Anthyllis vulneraria* L. ssp. *polyphylla* (Kit.) Nym., *Arabis turrita* L., *Arctium lappa* L., *Aristolochia clematitis* L., *Arrhenatherum elatius* (L.) Presl., *Artemisia absinthium* L., *Artemisia austriaca* Jacq., *Artemisia campestris* L., *Artemisia scoparia* W. et K., *Artemisia vulgaris* L., *Asparagus officinalis* L., *Asperula cynanchica* L., *Aster amellus* L., *Aster linosyris* (L.) Bernh., *Astragalus glycyphyllos* L., *Astragalus onobrychis* L., *Berberis vulgaris* L., *Berteroa incana* (L.) DC., *Betonica officinalis* L., *Bothriochloa ischaemum* (L.) Keng., *Brachypodium pinnatum* (L.) P. B., *Brachypodium sylvaticum* (Huds.) R. et Sch., *Briza media* L., *Bromus erectus* Huds., *Bromus inermis* Leyss., *Bromus mollis* L., *Bromus squarrosus* L., *Bromus sterilis* L., *Calamagrostis epigeios* (L.) Roth, *Campanula glomerata* L., *Campanula ranunculoides* L., *Campanula rotundifolia* L., *Campanula sibirica* L., *Cannabis sativa* L., *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medic., *Cardaminopsis arenosa* (L.) Hay., *Carduus acanthoides* L., *Carduus nutans* L., *Carex humilis* Leyss., *Carex liparicarpos* Gaudin, *Carex stenophylla* Wahlbg., *Carlina vulgaris* L. ssp. *intermedia* (Schur) Hay., *Carpinus betulus* L., *Centaurea jacea* L., *Centaurea micranthos* S. G. Gmel., *Centaurea sadleriana* Janka, *Centaurea triumfettii* All. ssp. *axillaris*, *Centaurium erythraea* Rafn., *Cephalanthera rubra* (L.) Rich., *Cerasus avium* (L.) Mönch, *Cerasus mahaleb* (L.) Mill., *Chaenorhinum minus* (L.) Lange, *Chelidonium majus* L., *Chenopodium opulifolium* Schrad., *Chondrilla juncea* L., *Chrysanthemum corymbosum* L., *Chrysanthemum vulgare* (L.) Bernh., *Chrysopogon gryllus* (Torn.) Trin., *Cichorium intybus* L., *Circaea lutetiana* L., *Cirsium arvense* (L.) Scop., *Cirsium eriophorum* (L.) Scop., *Cleistogenes*

serotina (L.) Keng, *Clematis vitalba* L., *Clinopodium vulgare* L., *Colchicum autumnale* L., *Colutea arborescens* L., *Consolida regalis* S. F. Gray, *Convallaria majalis* L., *Convolvulus arvensis* L., *Corispermum nitidum* Kit., *Cornus mas* L., *Cornus sanguinea* L., *Coronilla coronata* Nath., *Coronilla varia* L., *Corydalis cava* (L.) Schw. et K., *Corydalis solida* (L.) Clairv., *Corylus avellana* L., *Corynephorus canescens* (L.) P. B., *Cotoneaster tomentosus* (Ait.) Lindl., *Crataegus monogyna* Jacq., *Cruciata glabra* (L.) Ehrend., *Cruciata laevipes* Opiz, *Crupina vulgaris* Pers. ex Cass., *Cuscuta epithymum* (L.) Nath., *Cynodon dactylon* (L.) Pers., *Cynoglossum officinale* L., *Cytisus austriacus* L., *Cytisus hirsutus* L., *Cytisus nigricans* L., *Cytisus ratisbonensis* Schaeff., *Dactylis glomerata* L., *Daucus carota* L., *Dianthus collinus* W. et K., *Dianthus pontederæ* Kern., *Dianthus serotinus* W. et K., *Digitalis grandiflora* Mill., *Dipsacus laciniatus* L., *Doronicum hungaricum* (Sadl.) Rchb., *Dorycnium germanicum* (Gremli) Rikli, *Echinops sphaerocephalus* L., *Echium russicum* J. F. Gmel., *Echium vulgare* L., *Equisetum ramosissimum* Desf., *Eragrostis minor* Host, *Erigeron canadensis* L., *Erodium cicutarium* (L.) L'Hérit., *Eryngium campestre* L., *Erysimum odoratum* Ehrh., *Euonymus verrucosus* Scop., *Eupatorium cannabinum* L., *Euphorbia cyparissias* L., *Euphorbia pannonica* Host, *Euphorbia polychroma* Kern., *Euphorbia seguierana* Necker, *Euphrasia stricta* L., *Fagus sylvatica* L., *Falcaria vulgaris* Bernh., *Festuca arundinacea* Schreb., *Festuca heterophylla* Lam., *Festuca rupicola* Heuff., *Festuca vaginata* W. et K. ex Willd., *Ficaria verna* Huds., *Filipendula vulgaris* Moench, *Fragaria vesca* L., *Fraxinus ormus* L., *Fumana procumbens* (Dun.) Gren et Godr., *Fumaria schleicheri* Soy-Will., *Gagea lutea* (L.) Ker-Gawl., *Gagea pusilla* (F. W. Schm.) R. et Sch., *Galanthus nivalis* L., *Galeopsis pubescens* Bess., *Galium aparine* L., *Galium glaucum* L., *Galium odoratum* (L.) Scop., *Galium schultesii* Vest., *Galium verum* L., *Geranium columbinum* L., *Geranium robertianum* L., *Geranium sanguineum* L., *Geum urbanum* L., *Glechoma hederacea* L., *Globularia aphyllanthes* Cr., *Hedera helix* L., *Helianthemum ovatum* (Viv.) Dun., *Helichrysum arenarium* (L.) Moench, *Heracleum sphondylium* L., *Hesperis tristis* L., *Hieracium murorum* (L.) Grufbg., *Hieracium pilosella* L., *Holoschoenus romanus* (L.) Fritsch, *Holosteum umbellatum* L., *Hypericum perforatum* L., *Impatiens parviflora* DC., *Inula conyza* DC., *Inula ensifolia* L., *Inula hirta* L., *Inula oculus-christi* L., *Iris arenaria* W. et K., *Iris pumila* L., *Isopyrum thalictroides* L., *Jasione montana*

L., *Jovibarba hirta* (Jusl.) Opiz, *Jurinea mollis* (Torn.) Rechb., *Knautia arvensis* (L.) Coult., *Koeleria cristata* (L.) Pers., *Koeleria glauca* (Schkuhr) DC., *Lactuca perennis* L., *Lamium album* L., *Lamium maculatum* L., *Lamium purpureum* L., *Lathyrus latifolius* L., *Lathyrus pannonicus* (Jacq.) Garcke, *Lathyrus tuberosus* L., *Ligustrum vulgare* L., *Linaria angustissima* (Lois.) Borb., *Linaria genistifolia* (L.) Mill., *Linaria vulgaris* Mill., *Linum austriacum* L., *Linum flavum* L., *Linum tenuifolium* L., *Listera ovata* (L.) R. Br., *Lithospermum purpureo-coeruleum* L., *Lolium perenne* L., *Lotus borbasii* Ujh., *Lotus siliquosus* L., *Luzula campestris* (L.) Lam. et DC., *Lysimachia nummularia* L., *Machura pomifera* (Raf.) C. K. Schneider, *Malva neglecta* Wallr., *Marrubium vulgare* L., *Medicago falcata* L., *Medicago minima* (L.) Grufbg., *Melampyrum arvense* L., *Melampyrum nemorosum* L., *Melandrium album* (Mill.) Garcke, *Melandrium viscosum* (L.) Celak., *Melica ciliata* L., *Melica uniflora* Retz., *Melilotus officinalis* (L.) Pall., *Melittis carpatica* Klok. em. Soó, *Mercurialis perennis* L., *Morus alba* L., *Muscari comosum* (L.) Mill., *Muscari neglectum* Guss. ex Ten., *Mycelis muralis* (L.) Dum., *Neottia nidus-avis* (L.) Rich., *Nonea pulla* (L.) Lam et DC., *Oenothera biennis* L., *Onobrychis arenaria* (Kit.) Ser., *Ononis spinosa* L., *Onopordum acanthium* L., *Onosma arenarium* W. et K., *Orchis militaris* L., *Orchis morio* L., *Orchis purpurea* Huds., *Orchis tridentata* Scop., *Orchis ustulata* L., *Origanum vulgare* L., *Ornithogalum boucheanum* (Kunth) Asch., *Ornithogalum umbellatum* L., *Orobanche alba* Steph. ex Willd., *Orobanche elatior* Sutton, *Orobanche lutea* Baumg., *Orobanche teucrii* Holandre, *Oxytropis pilosa* (L.) DC., *Papaver rhoeas* L., *Peucedanum cervaria* (L.) Cuss., *Phleum phleoides* (L.) Karsten, *Phlomis tuberosa* L., *Phragmites australis* (Cav.) Trin., *Physalis alkekengi* L., *Picris hieracioides* L., *Pimpinella saxifraga* L., *Piptatherum virescens* (Trin.) Boiss., *Plantago lanceolata* L., *Plantago major* L., *Poa angustifolia* L., *Poa bulbosa* L., *Poa compressa* L., *Poa nemoralis* L., *Polygala major* Jacq., *Polygonatum latifolium* (Jacq.) Desf., *Polygonatum odoratum* (Mill.) Druce, *Polygonum aviculare* L., *Populus alba* L., *Potentilla arenaria* Borkh., *Potentilla argentea* L., *Potentilla erecta* (L.) Raeuschel, *Primula veris* Huds., *Prunella laciniata* (L.) Nath., *Prunella vulgaris* L., *Prunus spinosa* L., *Pulmonaria mollis* Wulf., *Pulmonaria officinalis* L., *Pulsatilla grandis* Wender., *Pulsatilla pratensis* (L.) Mill. ssp. *nigricans* Stoerck., *Pyrus pyraeaster* (L.) Borkh., *Quercus cerris* L., *Quercus petraea* (Matt.) Liebl., *Quercus pubescens* Willd., *Quercus robur*

L., *Ranunculus acris* L., *Ranunculus illyricus* L., *Reseda lutea* L., *Robinia pseudo-acacia* L., *Rosa canina* L., *Rubus fruticosus* agg., *Rumex sanguineus* L., *Salix repens* L. spp. *rosmarinifolia* (L.) Hartm., *Salvia aethiopsis* L., *Salvia austriaca* Jacq., *Salvia nemorosa* L., *Salvia pratensis* L., *Sambucus ebulus* L., *Sambucus nigra* L., *Sanguisorba minor* Scop., *Sanicula europea* L., *Scabiosa canescens* W. et K., *Scabiosa ochroleuca* L., *Scorzonera austriaca* Willd., *Scorzonera purpurea* L., *Sedum album* L., *Sedum acre* L., *Sedum hillebrandtii* Fenzl, *Sedum maximum* (L.) Hoffm., *Sedum sexangulare* L., *Sempervivum marmoreum* Griseb., *Senecio jacobea* L., *Serratula tinctoria* L., *Seseli annuum* L., *Seseli osseum* Cr., *Setaria pumila* (Poir.) R. et Sch., *Setaria viridis* (L.) P. B., *Sideritis montana* L., *Silene conica* L., *Silene nutans* L., *Silene vulgaris* (Moench) Garcke, *Solanum dulcamara* L., *Solidago gigantea* Ait., *Sorbus torminalis* (L.) Cr., *Stachys recta* L., *Staphylea pinnata* L., *Stellaria holostea* L., *Stellaria media* (L.) Vill., *Stenactis annua* (L.) Nees, *Stipa capillata* L., *Stipa pulcherrima* C. Koch., *Taraxacum erythrospermum* Andr., *Taraxacum officinale* Weber ex Wigg., *Teucrium chamaedrys* L., *Thalictrum minus* L., *Thymus praecox* Opiz, *Thymus glabrescens* Willd., *Tilia cordata* Mill., *Tragopogon dubius* Scop., *Tragopogon floccosus* W. et K., *Trifolium arvense* L., *Trifolium campestre* Schreb., *Trifolium montanum* L., *Trifolium pratense* L., *Trifolium repens* L., *Tussilago farfara* L., *Urtica dioica* L., *Valeriana officinalis* L., *Verbascum austriacum* Schott, *Verbascum lychnitis* L., *Verbascum phlomoides* L., *Verbascum phoeniceum* L., *Verbena officinalis* L., *Veronica chamaedrys* L., *Veronica hederifolia* L., *Veronica prostrata* L., *Veronica spicata* L., *Viburnum lantana* L., *Vicia cracca* L., *Vicia tenuifolia* Roth, *Vincetoxicum hirundinaria* Medic., *Viola ambigua* W. et K., *Viola arvensis* Murr., *Viola sylvestris* Lam., *Viscaria vulgaris* Bernh., *Viscum album* L., *Xeranthemum annuum* L.

Az eddigi vizsgálatok során kimutatott 373 taxon nem fedti le a terület teljes edényes flóráját. A fajlistát tanulmányozva rögtön feltűnik az értékes növények nagy száma mellett a különféle gyomnövények nagyarányú részvétele is. A növénytársulásokat külön-külön vizsgálva azonban nem ez az általános kép. Az erdőtürsulások közül a hegyek (Strázsa-hegy, Tábla-hegy) északi lejtőin jellemző gyertyános-tölgyesekben (*Quercus petraeae-Carpinetum*) és a Strázsa-hegyen kis foltokban megjelenő törmelékletű erdőben (*Mercuriali-Tilietum*) a gyomosodás nem túl jelentős. A hegyek déli lejtőit uraló *Orno-Quercetum pubescentis* és a Strázsa hegyen megfigyel-

hető *Ceraso-Quecetumpubescentis* szintén kevésbé degradált, csakúgy mint az itt megjelenő gyepek (*Cleistogeno-Festucetum rupicola*, *Chrysopogono-Caricetum humilis*). A környező homokterületek vegetációja (*Festucetum vaginatae*, *Astragalo-Festucetum* stb.) - különösen a peremi részeken - helyenként súlyosan károsodott, a korábban már említett okok folytán. A hegyektől északra elterülő gyepek és a Strázsa-hegytől délre a hegyhez közelebb, még jobb állapotúak. A gyepek cserjésedése (*Pruno spinosae-Crataegetum*) helyenként jellemző folyamat. Érdekes a hajdani Dorog felőli homokbánya ("homokgödör") flórája. Erről értékes és érdekes adatokat közöl RUPRECHT-TÓTH (1991). E területtel most nem kívánunk foglalkozni, de mindenképpen említést érdemel, hogy az innen leírt, s felmért orchideapopulációk (*Orchis militaris*, *Listera ovata*) mérete 1991 óta jelentősen csökkent, az említett *Pyrola rotundifoliát* az elmúlt három évben nem találtuk. Ez az érdekes növényzetű terület valószínűleg halálra ítélt, hisz egy részén már néhány éve Esztergom város szeméttelpe működik.

A megtalált 45 védett növényfaj némelyike igen jelentős populációval képviselt területünkön. Valószínűleg országos viszonylatban is jelentős a *Pulsatilla grandis* 10 000 fő feletti egyedszáma, valamint az *Echium russicum*, *Oxytropis pilosa*, *Anemone sylvestris* populációi. Ahol lehetséges volt, megbecsültük az egyes populációk méretét. A ritkább illetve időszakonként változó egyedszámban megjelenő fajoknál (pl: orchideák) a talált egyedek számát adjuk meg.

Védett növények a dorogi Strázsa-hegyen és környékén:

Ranunculaceae:

Aconitum anthora: Strázsa-hegy gerincén erdőszéleken (150-200 fő).

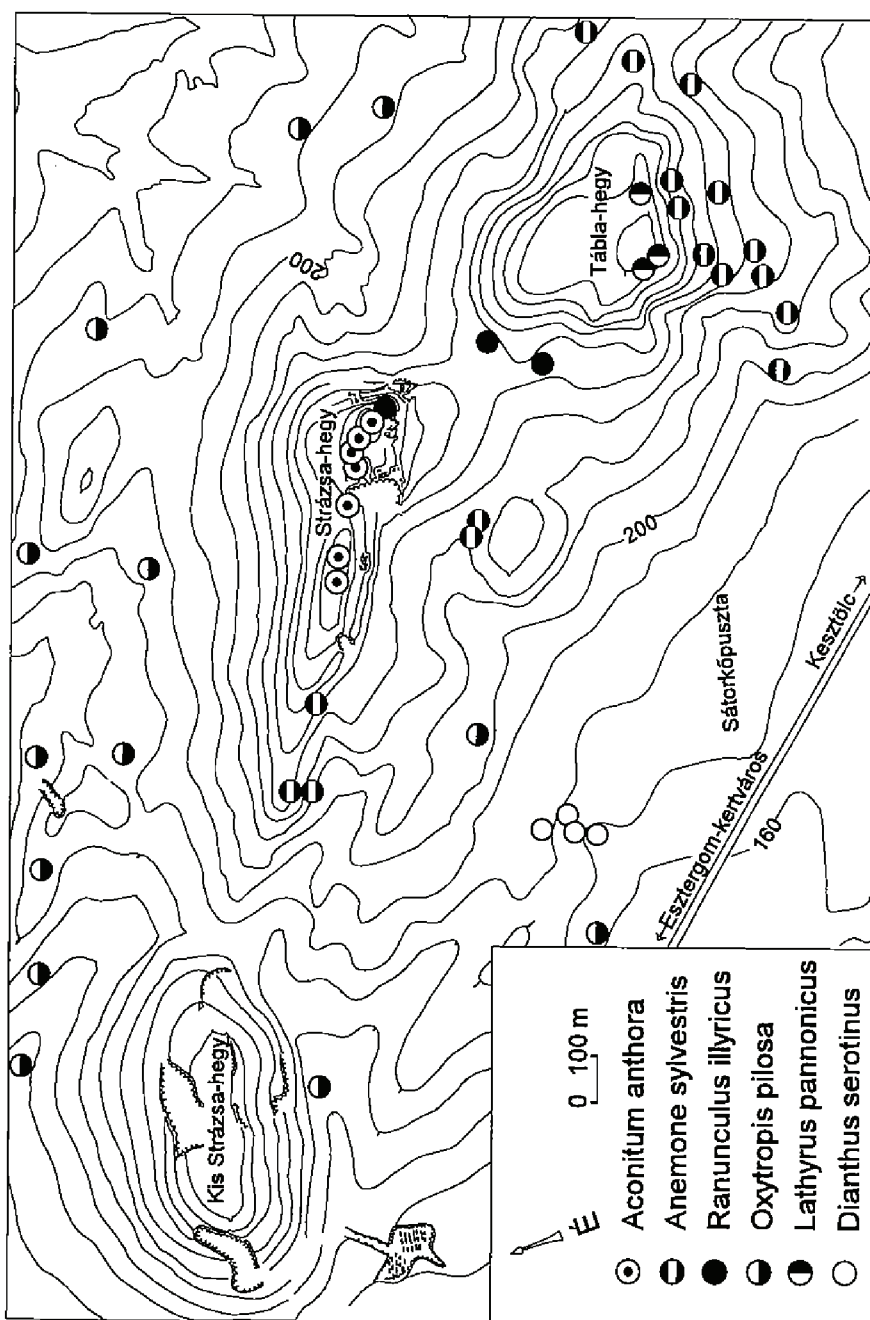
Anemone sylvestris: Tábla-hegyen és a Strázsa-hegyen Orno-Quercetumban, helyenként homokon (800-1000 fő).

Pulsatilla grandis: A vizsgált terület gyepeiben gyakori, különösen tömeges a Strázsa-hegyen, a Tábla-hegy déli és északi hegyláb-felcsúcsain (10 000 fő felett).

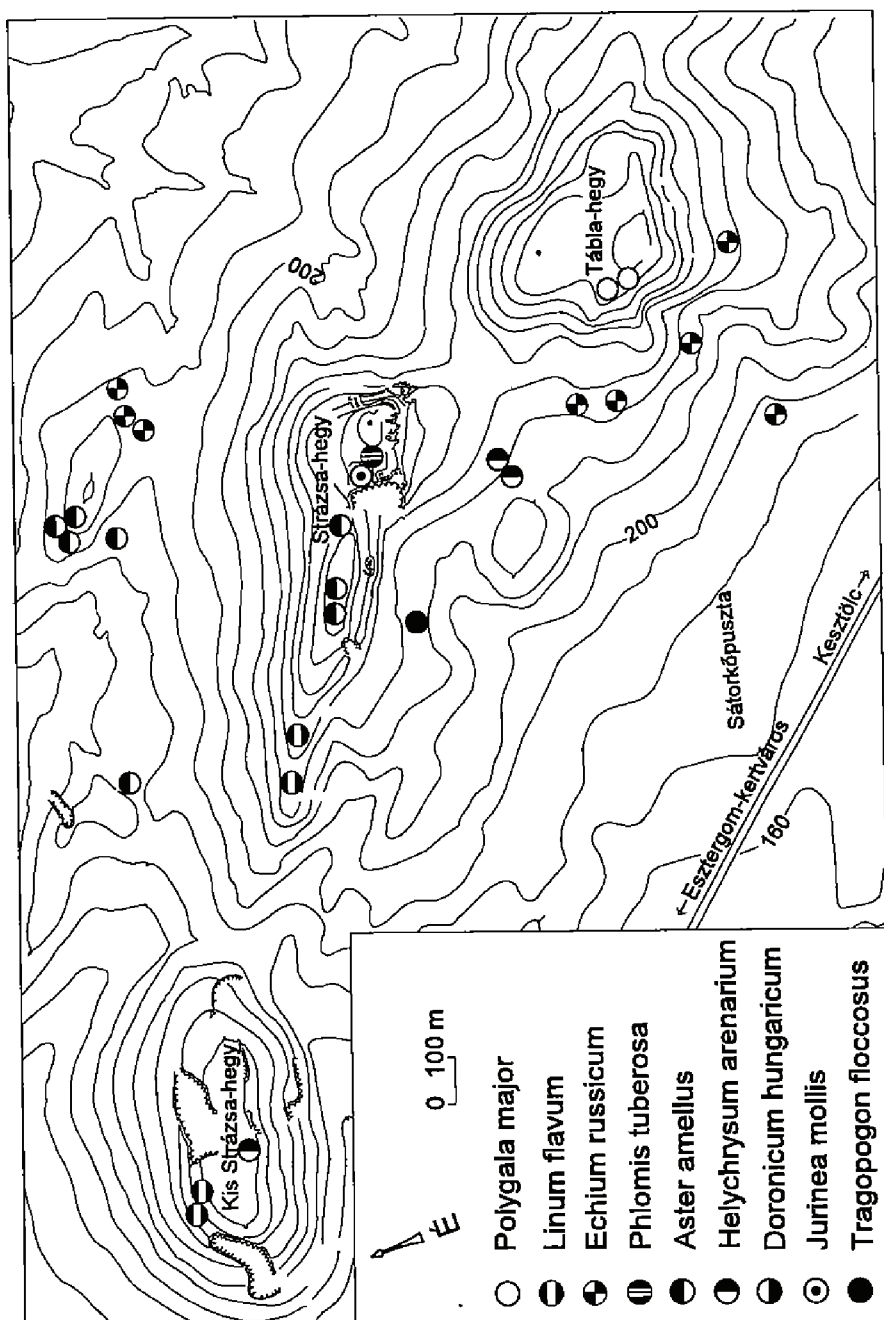
Pulsatilla pratensis ssp. *nigricans*: A Tábla-hegy északi hegyláb-felcsúcsán tömeges, de másutt is megjelenik (3000-4000 fő).

Adonis vernalis: Gyepekben, bokorerdőkben gyakori (5000 fő felett).

Ranunculus illyricus: Tábla-hegy nyugati lejtőjén, Strázsa-hegyen (20-30 fő).

Néhány védett növény elterjedése a Strázsa-hegy környékén I.

Néhány védett növény elterjedése a Strázsa-hegy környékén II.

Rosaceae:

Spiraea media: Csak a Strázsa-hegyen találtuk.

Crassulaceae:

Sedum hillebrandtii: Sátorkőpuszta homokján foltokban.

Jovibarba hirta: Strázsa-hegyen, Kis Strázsa-hegyen sziklákön (2000-3000 tő).

Sempervivum marmoreum: Strázsa-hegyen, főként eocén homokkövön (100-150 tő).

Fabaceae:

Oxytropis pilosa: A hegyektől északra elterülő homokbuckákön gyakoribb (200-250 tő).

Coronilla coronata: Strázsa-hegyen Orno-Quercetumban (2 tő).

Lathyrus pannonicus: Csak a Tábla-hegy platóján (16 tő).

Lotus borbasii: A vizsgált terület gyepársulásában gyakori.

Polygalaceae:

Polygala major: Tábla-hegy platóján (100-120 tő).

Dipsacaceae:

Scabiosa canescens: A vizsgált terület gyepjeiben elszórtan jelentkezik (néhány száz tő).

Linaceae:

Linum flavum: Kis Strázsa-hegy, Strázsa-hegy (30-40 tő).

Linum tenuifolium: Strázsa-hegy mészkőszikláiön gyakori (több száz tő).

Boraginaceae:

Onosma arenarium: Homokos hegyláb felszíneken helyenként nagy számban jellemző (több száz tő).

Echium russicum: Tábla-hegy déli lejtőjén, Strázsa-hegytől északra eső homokdombokon (300-400 tő).

Labiatae:

Phlomis tuberosa: Strázsa-hegyen 300 m-es tengerszint feletti magasságban él 80-100 tőből álló populációja.

Orobanchaceae:

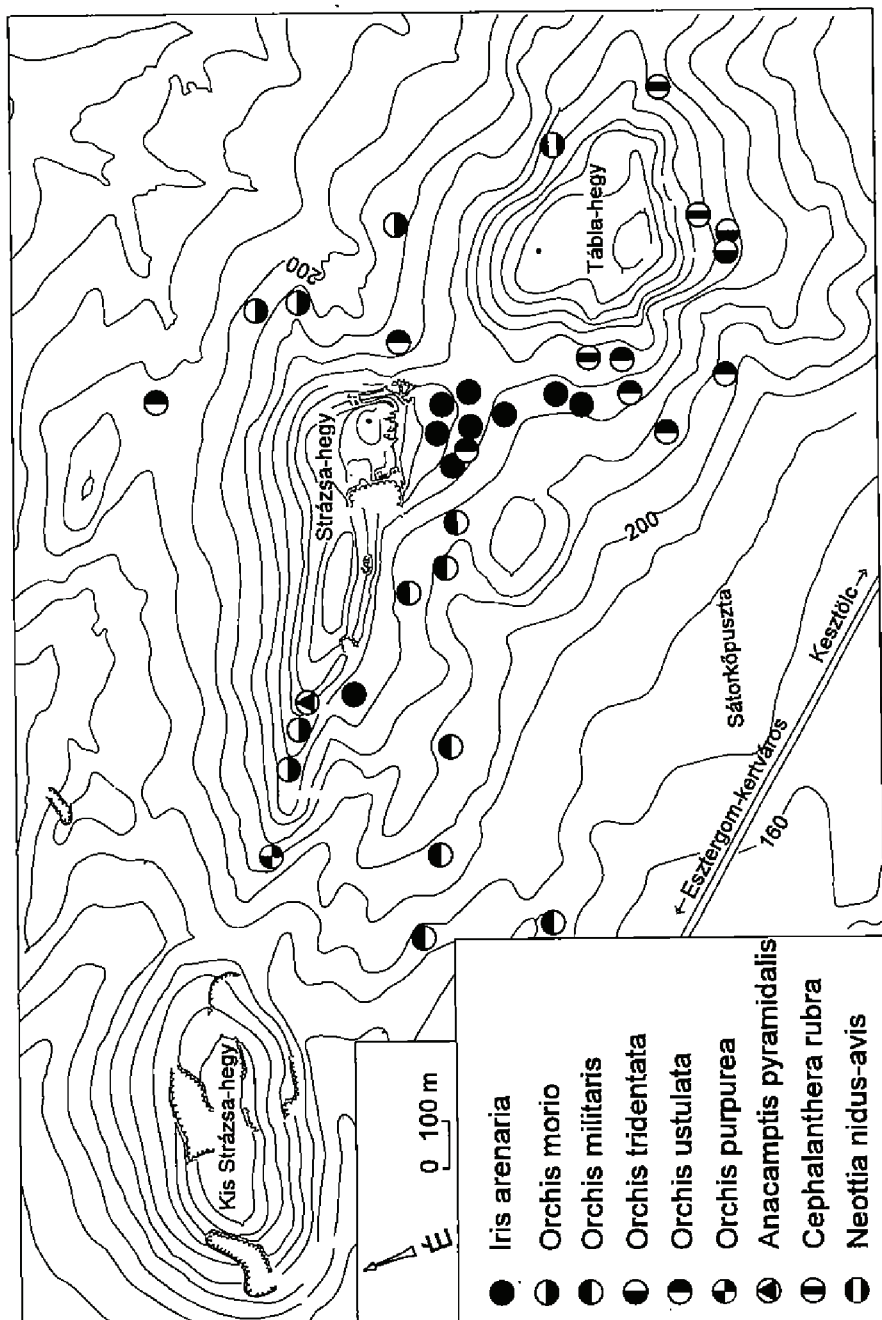
Orobanche teucrii: elszórtan.

Cruciferae:

Erysimum odoratum: Strázsa-hegy mészkőszikláiön.

Asteraceae:

Aster amellus: Strázsa-hegytől északra elterülő homokdombok nyugati lejtőjén (kb. 120 tő).

Néhány védett növény elterjedése a Strázsa-hegy környékén III.

Helychrysum arenarium: Kis Strázsa-hegyen (2 tő), Sátorkőpuszta (30-40 tő).

Inula oculus-christi: Strázsa-hegy, Kis Strázsa-hegy (gyakori).

Doronicum hungaricum: 50-60 tő a Strázsa-hegy gerincén.

Jurinea mollis: Strázsa-hegy (6 tő).

Centaurea triumfettii ssp. *aligera*: Tábla-hegyen Orno-Quercetumban.

Centaurea sadleriana: Strázsa-hegyen.

Tragopogon floccosus: Nagyon ritka csak a Strázsa-hegy heglábi részén, homokon találtuk (2 tő), (1997).

Caryophyllaceae:

Dianthus collinus: Homokbuckákon gyakori.

Dianthus serotinus: Sátorkőpusztán, nem messze a dorogi elkerülő úttól (100-120 tő).

Chenopodiaceae:

Corispermum nitidum: Sátorkőpusztán tankcsapásban találtuk (1 tő), valószínűleg gyakoribb.

Iridaceae:

Iris arenaria: Strázsa-hegy heglábfelszínén, Tábla-hegy délnyugati heglábfelszínén (300-400 tő).

Iris pumila: A terület száraz gyepeiben mindenütt elterjedt.

Orchidaceae:

Orchis morio: Strázsa-hegyen és közvetlen környékén (200-300 tő).

Orchis militaris: Sátorkőpuszta gyepeiben (néhány száz tő).

Orchis tridentata: Tábla-hegy déli lejtőjén (26 tő), (1997).

Orchis ustulata: Sátorkőpuszta, Tábla-hegy déli heglábfelszíne (néhány száz tő).

Orchis purpurea: Csak a Strázsa-hegy nyugati részén találtuk (12 tő), (1997).

Anacamptis pyramidalis: Strázsa-hegyen, eocén mészkövön kialakult gyepeben (4 tő), (1996).

Cephalanthera rubra: Tábla-hegyen erdőszéleken (9 tő), (1996).

Neottia nidus-avis: Tábla-hegy északi lejtőjén gyertyános-tölgyesben (4 tő), (1996).

Poaceae:

Stipa pulcherrima: Helyenként fáciesalkotó.

A terület tehát még ma is gazdag értékes növényekben, még mindig kerülnek elő korábban nem említett fajok is. Ezen örvendetes tény mellett azonban meg kell jegyezni, hogy eddigi megfigyeléseink alapján úgy tűnik néhány értékes növény eltűnt a terület flórájából. Csak bízhatunk benne, hogy az innen korábban említett, igen ritka *Ephedra distachya* (FEICHTINGER 1899, BOROS 1943) még talált magának egy eldugott kis zugot, ahol még a botanikusok sem egykönnyen bukkanhatnak rá. Ehhez hasonlóan - többek között - kétséges az egyre ritkább *Echinops ruthenicus* jelenléte is. Ennek ellenére megállapítható, hogy a Strázsa-hegy környéke még ma is kiemelkedően értékes terület. A földtani értékek közül a sátorkőpusztai hévizes-barlang kiemelkedik, de nem elhanyagolható a már említett kőzettani változatosság és a geomorfológiai értékek széles tárháza (hatalmas homokdombok, sziklai növények megtelepedését segítő karrformák, paleo-karrformák). Az említett gazdag flóra és a geológiai sokféleség valószínűleg gazdag és értékes állatvilág megtelepedésének kedvezett. Erre utal az 1997-ben itt megtalált magyarországi faunára új mediterrán pókfaj (*Ballus rufipes*) (det.: SZINETÁR CS. 1997) megjelenése is.

A terület fokozottabb védelem alá való helyezése már eddigi eredményeink alapján is indokoltnak látszik, de ettől függetlenül a vegetáció részletesebb feldolgozása továbbra is céljaink közt szerepel. Bízunk benne, hogy akkor már a Duna-Ípoly Nemzeti Park részeként beszélhetünk a Strázsa-hegyről és környékéről.

Köszönettel tartozom Dr. Kovács J. Attilának a szakmai irányításért, Gruber Péternek az adatközlésért, valamint az ELTE Növényrendszertani és Ökológiai Tanszékének a szükséges irodalmak beszerzésében nyújtott segítségükért.

IRODALOM

- ASZTALOS J., ÖTVÖS E., BENYOVSZKYM. B., PENKSZA K. 1995, Phytosociological studies of the cliff Fehér-szirt, near Kesztlőc, Hungary, *Acta Bot. Hung.* 39 (1-2), pp. 71–95.
- BORHIDI A. 1956, Die Steppen und Wiesen im Sandgebiet der kleinen ungarischen Tiefebene, *Acta Bot.* 1956 V.II., pp. 241–272.
- BOROS Á. 1953, A Pilis-hegység növényföldrajza, *Földr. Ért.* 2., pp. 370–385.
- BORSOS O. (témavez.), RUPRECHT K., TÓTH ZS. 1991, Sátorkőpuszta természeti értékei, Szakdolgozat, Bp., ELTE, p. 59.
- FEICHTINGER S. 1899, Esztergom-mégye és környékének flórája, Esztergom, p. 456.
- FEKETE G., JAKUCS P. 1957, Néhány karsztbokorerdő-faj elterjedési adatainak katalógusa Magyarországról, *Ann. hist. nat. Mus. natn. Hung.* 8., pp. 181–195.
- GRUNDL I. 1863, Berg Pilis bei Gran in Ungarn, *Österr. Bot. Zeitschr.* 13., p. 16.
- HORÁNSZKY A. 1957, Adatok a Pilis-hegység flórájához, *Bot. Közl.* 47., p. 109.
- JÁVORKA S. 1903, Adatok a Pilis-hegység növényzetének ismeretéhez, *Magyar Bot. Lapok* 2., p. 352.
- JÁVORKA S. 1904, Adatok a Pilis-hegység növényzetének ismeretéhez, *Növ. Közl.* 3., pp. 119–120.
- KERNER A. 1857, Das Pilis-Vértes Gebirge, *Verh. zool.-bot. Ges., Wien* 7., pp. 257–278.
- KÖZÉP-DUNAVIDÉKI INTÉZŐ BIZOTTSÁG 1995, Duna-Ipoly Nemzeti Park (előterjesztés a védetté nyilvánításról), *Dunakanyar híradó, különkiadás*, p. 12.
- KOVÁCS M., PRISZTER SZ. 1974, A flóra és vegetáció változása Magyarországon az utolsó száz évben, *Bot. Közlem.* 61.3., pp. 185–197.
- MOLNÁR A., SULYOK J., VIDÉKI R. 1995, Vadon élő orchideák, *KLTE-Debrecen*, p. 160.
- PENKSZA K., MORSCHAUSER T., HORVÁTH F., ASZTALOS J. 1994, A kesztölci Kétágú-hegy és környékének vegetációtérképe, *Bot. Közl.* 81. 2., pp. 157–164.
- SIMON T. 1992, A magyarországi edényes flóra határozója, *Tk., Bp.*, p. 892.
- SOÓ R. 1964-1980, A magyar flóra és vegetáció rendszertani-, növényföldrajzi kézikönyve I-VI., Akadémiai Kiadó, Bp.
- ZÓLYOMI B. 1936, A pannóniai flóratartomány és az északnyugatnak határos területek sziklanövényzetének áttekintése, *Ann. his. nat. Mus. natn. hung.* 30., pp. 136–139.
- ZÓLYOMI B. 1942, A középdunai flóraválasztó és a dolomitjelenség, *Bot. Közl.* 39., pp. 209–231.